

Сонько Я.В.

Національна академія внутрішніх справ

ДОГОВОРИ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В історії українсько-польських відносин середини XVII ст. є чимало суперечливих моментів, зокрема щодо правових домовленостей Гетьманської держави з Річчю Посполитою. У наведеній статті проаналізовано місце і роль правових договорів Гетьманської держави з Річчю Посполитою у XVI–XVII ст., відображено суть домовленостей у контексті права та їхній подальший вплив на загальне законодавство України, а також продемонстровано універсальну й послідовну систематизацію пактів з Річчю Посполитою. Зокрема, акцентовано увагу на підписанні гетьманом Богданом Хмельницьким Зборівського договору 1649 року, укладення якого було неможливим без Зборівської битви і який фактично став її наслідком. Завдяки перемозі українського війська над польською армією керманічі Речі Посполитої були вимушені згодитися на перемовини й укласти вкрай невигідну для них мирну угоду. Таким чином, договір підсумував першу фазу в історії Хмельниччини, легалізував самоврядність українських козаків у межах Речі Посполитої. Ця самоврядність втілювалася в козацькому державному утворенні – Війську Запорозькому. Отже, Зборівський договір перетворив Україну на суб'єкта міжнародного права. Проте значну частину цих здобутків було зведено нанівець Білоцерківським договором 1651 року, укладеним між польським урядом і гетьманом України після невдалої для козацьких військ Берестецької битви. Згідно з договором польській шляхті поверталися маєтки у трьох воєводствах, а територія, підвладна Богдану Хмельницькому, обмежувалася лише Київським воєводством.

За декілька років після укладених угод із московітами Хмельницький, зрозумівши всю хибність орієнтації на Московію, узяв курс на створення самостійної Української держави, повернувши погляди в напрямку Європи. 1658 року неподалік міста Гадяча з ініціативи гетьмана Івана Виговського (продовжувача справи Хмельницького) Річ Посполита та Гетьманщина уклали угоду. Відповідно до договору Україна як незалежна держава з назвою Велике Князівство Руське мала увійти на рівних правах із Польщею і Литвою до складу федерації. До складу князівства входили Київське, Брацлавське і Чернігівське воєводства. Вища законодавча влада належала національним зборам депутатів, які обиралися від усіх земель князівства тощо. Власне Гадяцька угода стала останньою спробою зберегти Річ Посполиту в її колишніх межах.

Ключові слова: автономія, договір, домовленості, угода, Гетьманська держава, Військо Запорозьке, Богдан Хмельницький, Річ Посполита, польська шляхта, право.

Постановка проблеми. У поданій статті розглядається спроба проаналізувати договори Гетьманської держави з Річчю Посполитою не тільки з позиції історично-правової пам'ятки, але як складову частину процесу формування національної державності у другій половині XVII ст. У наведеному матеріалі відображено сутність укладених угод між Гетьманською державою та Річчю Посполитою та розкрито їхній подальший вплив на формування системи права Гетьманської держави. Окрім того, запропоновано погляд на систематизацію договорів з Річчю Посполитою, а також проаналізовано значення домовленостей в українській історіографії, з'ясовано їхнє місце у сучасних концепціях історії права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці різних епох, зокрема Гуржій О.В., Сто-

роженко І.С., Антонович В.Б., Крип'якевич І.П., Дорошенко Д.І., Голобуцький В.О та інші, висвітлили у своїх роботах лише окремі позиції та думки щодо системи Української гетьманської держави, без комплексної систематизації. І це потребує додаткового аналізу та відповідних уточнень, зважаючи на обставини сьогодення.

Постановка завдання. Предметом дослідження можна визначити історико-правовий аналіз договорів Гетьманської держави з Річчю Посполитою як складової частини державотворчих процесів на території України. Розглянутий вплив договорів на формування Української державності в українській історіографії та їхнє відображення у правовій системі Гетьманської держави. Тому виникає потреба пошуку оптимальних шляхів відображення аналізу пактів державно-правових відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. В історії українсько-польських відносин середини XVII ст. є чимало суперечливих моментів, зокрема щодо правових домовленостей Гетьманської держави з Річчю Посполитою. Так, після перемовин Богдана Хмельницького з польським посольством, що відбувалися в Переяславі 20-25 лютого 1649 року, польській стороні офіційно було оголошено про наміри створити Руське (Українське) князівство й вийти зі складу Польської Корони. Таким чином було перекреслено «стару ягелонську ідею співіснування трьох народів – польського, литовського й руського (українського та білоруського) – в єдиній Речі Посполитій». Відомий історик, громадський та політичний діяч Михайло Грушевський мав усі підстави стверджувати, що в ході переяславських домовленостей Хмельницький поставив за мету повну державну незалежність України в її історичних кордонах – «політика його цілком чітко орієнтується на незалежну Україну».

Уперше за 300 років після падіння Галицько-Волинського князівства **Зборівський мирний договір 1649 року**, укладений після Зборівської битви між королем Речі Посполитої Яном II Казимиром і Військом Запорозьким на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким, відновив Українську державу. Хоча й вона була автономна у складі Речі Посполитої, але фактично її залежність від Польщі була мінімальною. Як справедливо зауважив невідомий автор «Історії Русів», Зборівський договір заклав «камінь заснування нової епохи того (українського) народу» [1, с. 135]. Відновлена цим договором Українська козацька держава існувала аж до 1764 року, до скасування інститута гетьманства російською імператрицею Катериною II.

Принагідно зазначити, що військові успіхи Богдана Хмельницького були зведені нанівець через підступну зраду кримського хана Іслам-Гірея III, який намагався і прагнув зберегти конфлікт між Україною і Польщею, та й взагалі його не влаштовувало посилення Козацької держави. А отже, гетьман, своєю чергою, був змушений підписати окремі пункти Зборівської угоди, що абсолютно не збігалися з його планами на початку військової кампанії 1649 року, тобто виплеканої ідеї цілковитого визволення українського народу на його етнічних землях.

Вимоги козаків викладено в документі, що має назву «Пункти про потреби Війська Запорозького до його Королівської Милості, нашого милостивого пана». Зокрема, у другому пункті

накреслено межі того простору, яке козаки уявляли як «вже свою» територію: «почавши від Дністра, Берлінців, Бору, по Константинів Старий, по Случ і за Случ...впадає Прип'ять, по Дніпро, а від Дніпра, від Любеча почавши, до Стародуба, аж до московської границі». Щодо пункту 4 мовилось, що «Київський митрополит повинен буде за давнім звичаєм брати висвячення від константинопольського патріарха й належати до нього на вічні часи з руським духовенством» [2, с. 128]. У даному документі Хмельницький позиціонує себе як захисник православ'я на території всієї Речі Посполитої, про що зазначено в пункті 7: «Церкви руські у Кракові, у Варшаві, в Любліні і в інших міста, не включаючи тих, що й попередньо були, мають бути» [2, с. 129].

Відповідно до Зборівського договору «козацька автономія» включала територію тогочасного Брацлавського, Київського та Чернігівського воєводства [3, с. 20].

Це був один із найголовніших документів із періоду повстання Хмельницького, бо в ньому найповніше висвітлено гетьманську політичну програму, оскільки передано пункти вимог Війська Запорозького до короля, після яких той видав так звану Декларацію ласки. У преамбулі цього документа король визнав збереження всіх давніх вольностей Війська Запорозького. З умов, затверджених в договорі, можна виокремити такі підгрупи:

- козацькі вольності мали бути збережені, а реєстр козаків зазнавав певних змін щодо чисельності. За умовами зазначеної Декларації реєстр Війська Запорозького встановлювався в кількості 40 тисяч осіб, а всі, «хто не потрапив до реєстру, підлягали в маєтностях шляхетських – панам своїм, а все, що діялося, усе то має бути забуто, і жоден пан не має чинити помсти і карання»;

- окреслені межі простору, відповідно до якого до території розташування козацького війська в пунктах вимог входили міста і річки тієї території, яка була під владою Б. Хмельницького. Зокрема, «місто Чигирин при булаві Війська Запорозького має бути завжди».

До того ж було зазначено про те, що «відібрані незаконно в людей дома і вольності мають бути скасовані, а церкви, вольності, права спадкоємцям повинні бути повернені». Однак ці пункти в Декларації не розглянуто.

Проте історик українського козацтва Володимир Голобуцький акцентував увагу на тому, що Зборівський трактат не задовольнив ні українську, ні польську сторону. Не того домагались

українські селяни, які долучилися до повстання Хмельницького. Вони всі хотіли бути козаками, адже шляхта поверталась до своїх розорених маєтків і починала мститися селянам, вимагаючи від них повинності [4, с. 152].

Відповідно до Зборівського трактату на території Речі Посполитої утворювалася автономна область у межах нинішніх Київської, Чернігівської, Полтавської областей, частини Поділля та Волинської області. На цій території діяло власне військо, і вона перебувала під управою козацького гетьмана. У своїй монографії про Хмельницького Іван Крип'якевич вдало зазначив, що ці вимоги не відображали всіх прагнень Війська Запорозького і самого гетьмана, а мали компромісний характер [5, с. 106]. На жаль, залишити під владою всю територію українських земель не вдалося – до Львова, Холма і Галича, як того домагався Богдан Хмельницький. На думку гетьмана, Зборівська угода була лише тимчасовою домовленістю, адже керманич намагався створити нову державну структуру на території Козацької України.

Отже, вперше в історії взаємин між козаками і Річчю Посполитою у XVI–XVII ст. король та сейм визнали статус автономії підконтрольних козакам земель, що перебували у складі Речі Посполитої. Варто зазначити, що у трьох воеводствах – Брацлавському, Київському і Чернігівському – було збережено устрій, адміністративно-територіальний поділ (полковосотенний), створено козацький суд, встановлювався 40-тисячний козацький реєстр тощо. Однак серед Зборівських статей існували для обох сторін не вигідні пункти: для короля – скасування церковної унії; для гетьмана – відновлення панщини для селянства та згода на повернення магнатів і шляхти у свої маєтки. А тому цей договір був чинним лише до початку 1651 року, коли війна спалахнула з новою силою. Але це був той мінімум, на який погоджувалася козацька старшина в подальшому ході Визвольної війни: під час битви під Берестечком, після битви під Батогом і в ході боїв під Жванцем.

Таким чином, Зборівський договір можна справедливо назвати тим рубіжним каменем, що заклав нову епоху в історії України і процесах її державотворення: епоху існування Української козацької держави – Гетьманщини. 7 січня 1650 р. Польський сейм ратифікував Зборівський договір. Згодом король видав документи про затвердження «Декларації ласки», військового привілею Війську Запорозькому й передачу йому Трахтемирова та надання Чигирини «на булаву запорозьку» Богдану Хмельницькому. Значно склад-

нішим виявилось питання ухвалення поступок українцям у конфесійній сфері. За таких обставин король видав привілей «Апробація сеймова прав і вольностей релігії грецької народу руському», що урівнював православну Церкву з уніатською; звільняв православний клір від виконання повинностей і сплати податків; визнавав права православних на Луцьку, Холмську, Перемишльську та Вітебсько-Мстиславську єпархії та ін. [6, с. 73].

Тож події під Зборовом спричинили неабиякий міжнародний резонанс у тодішній Європі. Зборівський договір змінив правовий статус України, а саме Польща була вимушена на юридичному рівні визнати автономію Козацької держави. Як відомо, перед початком Зборівської битви Україна підтримувала юридичні відносини лише із Кримським ханством і Трансільванією. Після завершення Зборівської кампанії завдяки Богдану Хмельницькому встановлено інші дипломатичні контакти й Україну визнано на міжнародному рівні – про це засвідчили Туреччина, Англія, Молдавія, Валахія, Венеція тощо.

Отже, Українську козацьку державу визнано на міжнародному дипломатичному рівні. І саме Зборівський договір став наслідком однойменної битви. Адже завдяки перемозі українсько-татарських військ над польською армією король Ян II Казимир і його оточення були вимушені укласти абсолютно не вигідний для них мирний договір.

Упродовж 1650 р. у відносинах з Річчю Посполитою українська дипломатія намагалася домогтися, по-перше, виконання польською стороною умов ратифікованого договору (особливо в релігійній сфері), по-друге, внесення до його змісту коректив, зумовлених потребами політичного розвитку козацької України, по-третє – прагнула запобігти втягненню її у воєнні дії проти Московії [2, с. 161]. У другій половині листопада до Польщі виїхало посольство, що мало клопотатися про скасування унії; повернення православної Церкви храмів і майна; урівняння православних священників у правах із католицьким духовництвом; свободу відправлення православних обрядів за межами козацької території тощо [2, с. 202]. Дипломати прагнули схилити короля та польський уряд до визнання особливостей політичного й соціально-економічного розвитку Козацької України. Вже в березні 1650 р. вони порушили питання про заборону панам-католикам приїжджати в розташовані тут маєтки, припинення на деякий час збирання шляхтою з підданих податків та просування польських підрозділів на схід від лінії Бар-Хмільник [7, с. 65].

У вересні 1651 року між Б. Хмельницьким та поляками укладено тяжкий для України **Білоцерківський мирний договір**. Цей документ ультимативного характеру мав 24 статті. Головними з них були:

- кількість реєстрового війська зменшувалася з 40 тис. до 20 тис. осіб;
- козацька територія обмежувалася лише Київським воєводством;
- у Брацлавське й Чернігівське воєводства поверталася польська адміністрація;
- гетьман зобов'язувався розірвати союз із Кримським ханством, він позбавлявся права дипломатичних відносин з іноземними державами. Хмельницький залишався гетьманом, але після його смерті король діставав право призначати й звільняти гетьманів;
- на Поділля, Волинь і Чернігівщину вступало польське військо;
- усю старшину й полковників мав відтепер затверджувати король.

Договір також передбачав збереження прав і свобод православної Церкви, амністію шляхтичам, дозвіл на повернення до маєтків шляхти та ін. [8, с. 119].

Білоцерківська угода, як і Зборівський мир, мала суперечливий і тимчасовий характер, але обидві сторони були так виснажені війною, що сподівалися виграти бодай короткий перепочинок. Наслідком цього договору була масова втеча селян із Правобережжя у Слобідську Україну.

Варто наголосити, що Богдан Хмельницький використав Білоцерківський договір для перепопчинку і підготовки нового воєнного виступу проти Польщі. Це юридичний документ, в якому йшлося про визнання української державності. Білоцерківський трактат формально-юридичним чином передбачав обмеження суверенітету Української держави та зменшення її території до розмірів Київського воєводства. В угоді не були вказані статті щодо збереження за Військом Запорозьким його «давніх прав і вольностей». Проте, як уже згадувалося, козацький реєстр мав зменшитися до 20 тис. осіб. До того ж у документі прописувалося суттєве обмеження влади гетьмана. Зокрема, юридично закріплювалося за королем право затверджувати кандидатуру гетьмана, запропоновану радою, чи відхиляти її, зводячи таким чином нанівець право вільного вибору гетьмана. Новообраний гетьман мав присягати «його Королівській Милості й Речі Посполитій», але підпорядковувався не безпосередньо королю, а коронному гетьманові. Гетьман також позбавлявся права одно-

сїбно, без протекції короля, призначати на посади козацьких старшин. Йому заборонялося вступати в дипломатичні зносини з іншими державами, Гетьманщина мала розірвати союз із Кримом [11].

Отже, Білоцерківський договір, що мав би стати другим етапом юридичного визнання української державності, фактично анулював значні здобутки українського державотворення. Проте він не задовольняв польську шляхту і не був ратифікований сеймом, а тому не набув юридичної сили. Після перемоги Хмельницького під Батогом (липень 1652 р.) договір узагалі було анульовано, а відтак ознаменовано виборення Козацькою Україною незалежності.

Після цього гетьман намагається переконати еліту Речі Посполитої в доцільності визнання факту існування Козацької держави [2, с. 267]. Не помилявся історик української суспільно-політичної думки Іван Лисяк-Рудницький, коли писав, що визнання незалежності України було б корисним і для Речі Посполитої, оскільки вона «самим своїм існуванням захищала б Польщу від Османської імперії й від Московії» [9, с. 90].

Річ Посполита відхилила пропозиції гетьмана й наполягла на прийнятті умов Білоцерківського договору. Зі свого боку, щоб досягти компромісу й уникнути воєнних дій, Хмельницький погоджувався на поновлення статей Зборівського договору. При цьому він наголошував, що «під владою Війська Запорозького» повинні перебувати землі, «починаючи від Дністра аж до Дніпра, а від Дніпра – аж до кордону московського...» [7, с. 68]. У жовтні 1652 р. під час перемовин із польськими комісарами гетьман відхилив вимоги короля задовольнитися умовами Білоцерківського договору, розірвати союз із Кримом та надіслати молодшого сина Юрія заложником до Варшави й водночас висунув свою: Ян Казимир повинен присягнути на дотриманні Зборівського договору [10, с. 393].

У вересні 1658 року представники Війська Запорозького укладають договір про входження до Речі Посполитої. Це була так звана Гадяцька угода, ратифікована польським сеймом. Варто зазначити, що підписаний документ надто обмежував права України, і, як наслідок, саме це зменшило підтримку Виговського поміж козацтва.

Отже, політико-правовим документом, що в концентрованій формі передавав прагнення козацької еліти, став підписаний Виговським Гадяцький договір, згідно з яким Україна у формі Великого Князівства Руського входила до складу Речі Посполитої як рівноправний суб'єкт конфедерації. При цьому сама Козацька держава

набувала форми аристократичної республіки, в якій старшина мала відігравати домінуючу політичну роль. **Гадяцька угода 1658 року** для розвитку української державності середини XVII ст. стала однією з найпомітніших та найважливіших домовленостей між польською владою та українським козацтвом. Сучасний польський історик Тереза Хинчевська-Геннель вважає, що якби ця угода була підписана на 20 років раніше, то не було би повстання Богдана Хмельницького.

Отже, за умовами угоди Україна входила на рівних правах із Польщею і Литвою до складу Речі Посполитої. До складу Великого Князівства Руського входили Київське, Брацлавське і Чернігівське воєводства. Вища законодавча влада належала національним зборам депутатів, які обиралися від усіх земель князівства. Виконавчу владу здійснював гетьман, який обирався довічно й затверджувався королем. Вибір кандидатів на гетьмана мали здійснювати спільно всі стани українського суспільства – козацтво, шляхта і духовенство.

Зокрема, передбачалося, що українською мовою повинно було провадитися діловодство, а також необхідно заснувати монетний двір для карбування власної монети. Щодо чисельності української армії, то вона мала налічувати 30 тис. козаків і 10 тис. війська, найманого гетьманом. Польським воякам заборонялося перебувати на території князівства, а в разі військових дій на території України польські вояки, що перебували тут, переходили під командування гетьмана. До того ж права та привілеї козацтва було гарантовано.

Стосовно релігійного питання: православні віруючі зрівнювалися у правах із католиками; греко-католицька церква хоча й зберігалася, проте їй було заборонено поширюватись на нові території. Крім того, в сенаті Речі Посполитої мали надавати право засідати митрополитові київському і п'ятьом православним єпископам. До речі, власне угодою передбачено закріплення за Києво-Могилянським колегіумом академічного статусу та зрівняння його у правах із Краківським університетом. Варто також зазначити, що на території князівства передбачалося заснування ще однієї православної академії й колегіумів, а також засну-

вання в необхідній кількості початкових шкіл та друкарень.

Однак основні плани так і залишилися на папері, оскільки польський сейм ратифікував договір у надто обмеженому вигляді, скасувавши його головні положення.

Дійсно, це була перша спроба офіційно об'єднати Україну і поставити її на одну сходинку з європейськими державами, зокрема мати власний сейм, суд, адміністрацію, фінанси, армію тощо. Тож Гадяцька угода є видатним досягненням козацького уряду, свідченням сталої державницької ідеології українського суспільства. Однак така ідеологія сприймалася суспільством не одразу, адже реалізувати зазначений договір практично не було змоги. Проте така домовленість лишилася визначною пам'яткою політичної свідомості Козацької доби.

Оцінюючи Гадяцький договір з історично-правової точки зору, можна дійти висновків про те, що хоч Гадяцька угода і могла мати великі потенційні наслідки для України, Польщі та Росії, але її реальний вплив був мізерний, оскільки вона лишилася невиконаною, і більшість впливових політичних сил виступила проти неї.

Висновки. Отже, проаналізувавши зміст зазначених угод та договорів, можна говорити про те, що історично-правові взаємини між Військом Запорозьким і Річчю Посполитою змінювалися у тривалому процесі прийняття законодавчих актів та універсалів. Це, у свою чергу, вплинуло на самосвідомлення подальшої повної автономії Українсько-гетьманської держави, її наслідки та роль у контексті міжнародного становища. Безумовне історичне значення полягає в тому, що зазначені угоди є свідченням певних політичних орієнтацій України в XVII ст. за складної геополітичної ситуації і вказують ті альтернативи, які об'єктивно існували на ту пору. Договори відображають процес пошуку вимушених компромісів та еволюцію поглядів на співіснування Речі Посполитої та Війська Запорозького. Результатом пошуку компромісів стало формування української державності та її трансформація від автономного статусу до державної незалежності.

Список літератури:

1. Історія русів / укр. переклад І. Драча. Київ : Радянський письменник, 1991. 318 с.
2. Документи Богдана Хмельницького. 1648–1657 / Відп. ред. Ф.П. Шевченко ; Упорядн. І. Крип'якевич. АН Української РСР. Інститут суспільних наук; Архівне управління при Раді міністрів Української РСР. Київ : Вид. АН УРСР, 1961. 740 с.
3. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право Київ : Основи, 1996. 223 с.

4. Голобуцький В.О. Гомін, гомін по діброві: історичні розповіді про запорозьких козаків. Дніпропетровськ : Січ, 2003. 207 с.
5. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький / Відп. ред. Ф.П. Шевченко, І.Л. Бутич, Я.Д. Ісаєвич, 2-е вид., виправлене і доповнене. Львів : Світ, 1990. 408 с.
6. Власовський І. Нарис історії Української православної церкви. Київ, 1998. Кн. II. 384 с.
7. Мыщык Ю.А. Анализ источников по истории Освободительной войны украинского народа 1648–1654 годов : учебное пособие / Под ред. Ф.П. Шевченко. Днепропетровский ордена Трудового Красного Знамени государственный университет. Днепропетровск : ДГУ, 1983. 80 с.
8. Грушевський М.С. Історія України-Руси. Т. 9. Пол. 1. Київ, 1928. 602 с.
9. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дециці, Г. Киван, Е. Панкєєвої Київ : Основи, 1994. 554 с.
10. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет. Київ : Либідь, 1993. 502 с.
11. Терлюк І.Я., Флис І.М., Політико-правова доктрина козацького державотворення: нарис історії української державної ідеї. Львів : Вид-во Тараса Сороки, 2008. 300 с.

Sonko Ya.V. AGREEMENTS WITH THE POLISH COMMONWEALTH IN FORMATION OF UKRAINIAN STATE: A HISTORICAL AND LEGAL ASPECT

In the history of Ukrainian-Polish relations in the middle of the XVII century. there are many conflicting points, in particular regarding the legal arrangements of the Hetman State with the Commonwealth. The article analyzes the place and role of legal treaties of the Hetman State with the Commonwealth in the 16th-16th centuries, reflects the essence of agreements in the context of law and their subsequent impact on the general legislation of Ukraine, and demonstrates the universal and consistent systematization of the Pacts. In particular, attention was drawn to the signing of the Zboriv Treaty of Hetman Bohdan Khmelnytsky in 1649, the conclusion of which was impossible without the Zboriv battle, which in fact became its consequence. Due to the victory of the Ukrainian army over the Polish army, the leaders of the Polish-Lithuanian Commonwealth were forced to agree to the negotiations and to conclude an extremely unfavorable peace agreement for them. Thus, the agreement summed up the first phase in the history of Khmelnytskyi, legalized the self-government of the Ukrainian Cossacks within the framework of the Commonwealth. This self-government was embodied in the Cossack state formation - Zaporizhia Army. Thus, the Zboriv Treaty made Ukraine a subject of international law. However, a considerable part of these gains was nullified by the Bilotserkiv Treaty of 1651, concluded between the Polish government and the hetman of Ukraine after the Cossack troops of the Berestetsky battle, which failed. According to the treaty, the Polish nobility returned the estates in the three voivodships, and the territory subject to Bohdan Khmelnytsky was limited only by the Kiev voivodeship.

A few years after the agreements with the Muscovites were concluded, Khmelnytsky, realizing all the missteps of orientation towards Moscow, set out to create an independent Ukrainian state, turning his eyes towards Europe. In 1658, near the town of Hadyach, on the initiative of Hetman Ivan Vyhovsky (the successor to the Khmelnytsky case), the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Hetmanate signed an agreement. Under the treaty, Ukraine, as an independent state under the name of the Grand Duchy of Russia, was to enter into a federation on equal rights with Poland and Lithuania. The Principality consisted of the Kyiv, Bratslav and Chernihiv regions. The higher legislative power belonged to the national assembly of deputies, who were elected from all lands of the principality, etc. Actually, the Hadiach Agreement was the last attempt to keep the Commonwealth in its former borders.

Key words: *autonomy, treaty, arrangements, agreement, Hetman state, Zaporozhye army, Bohdan Khmelnytsky, Commonwealth, law.*